

О. Ю. Криворучко
асп. II року навчання
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д. ю. н., проф. А. В. Смітюх

ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕДУРИ СКАСУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Інститут забезпечення позову є прогресивним механізмом гарантування можливості позивача виконати судове рішення на свою користь у випадку задоволення позовних вимог. В тому числі, з урахуванням специфіки відповідного інституту та необхідності дотримання балансу інтересів сторін, на противагу забезпеченню позову існує механізм скасування такого забезпечення, який має ряд процесуальних особливостей, які будуть розглянуті далі.

За загальним правилом, визначеним у ст. 145 ГПК України, заходи забезпечення позову діють протягом 90 днів з дня набрання законної сили ухвали про забезпечення або до повного виконання судового рішення. Проте, відповідно до ч. 1 ст. 145 ГПК України: «Суд може скасувати заходи забезпечення позову з власної ініціативи або за вмотивованим клопотанням учасника справи» [1, ст. 145]. Тобто, на відміну від застосування заходів забезпечення, їх скасування може бути здійснене не тільки за заявою учасника, а й за ініціативи суду, що є одним із проявів судової дискреції у питанні забезпечення. Більш класичною є ситуація, коли відповідач самостійно звертається із відповідним клопотанням про скасування заходів забезпечення, оскільки зазвичай, враховуючи досить високу швидкість прийняття таких рішень та специфіку саме господарських

правовідносин, яка заключається у великих фінансових активах, які забезпечуються, саме відповідач в першу чергу зацікавлений у швидкому знятті судом відповідних обмежень.

Слід відрізнити скасування заходів забезпечення позову та скасування ухвали про забезпечення позову, оскільки вказані механізми мають різні підстави та аргументацію. Так, якщо ми говоримо про скасування саме заходів забезпечення, підставою для цього є результат розгляду справи або зміна обставин, а якщо про оскарження ухвали про забезпечення позову – основною аргументацією відповідача має бути доведення факту, чому застосований судом захід забезпечення не виконує своєї мети, не є співрозмірним позовним вимогам та чому незаконно обмежує права відповідача, а тому суд має здійснити переоцінку всіх ризиків та прийняти таке рішення, яке б враховувало інтереси всіх сторін.

Заходи забезпечення позову за своєю суттю мають тимчасовий характер і відповідно діють до виконання судового рішення, а не до винесення судового рішення. А отже, якщо суд задовольняє позов, він не має автоматично скасовувати заходи забезпечення, оскільки остаточної мети таких заходів ще не досягнуто – рішення ще не виконано. Суд вправі скасувати захід забезпечення тільки у випадку, коли фактично його необхідність відпала або змінились обставини, за яких цей захід застосовувався. А отже, якщо особа обґрунтовує необхідність скасування заходів забезпечення саме першочерговою безпідставністю такого застосування, їй необхідно не подавати клопотання до суду, який прийняв таке рішення, а оскаржувати саму ухвалу в суді вищої інстанції. А безпосереднє скасування заходів забезпечення в межах суду однієї інстанції буде мати місце при суттєвій зміні обставин, які виникли вже після прийняття ухвали про забезпечення позову. В такому випадку суд заново здійснює оцінку всіх фактів, аргументів сторін та вирішує, чи будуть вказані заходи забезпечення й надалі виконувати свою мету – гарантувати виконання рішення у майбутньому.

Другою та найбільш поширеною підставою скасування заходів забезпечення, є результат розгляду справи. За загальним правилом, відповідно до ч. 9 ст. 145 ГПК України: «У випадку

залишення позову без розгляду, закриття провадження у справі або у випадку ухвалення рішення щодо повної відмови у задоволенні позову, суд у відповідному судовому рішенні зазначає про скасування заходів забезпечення позову» [1, ч. 9 ст. 145]. Але, з аналізу актуальної судової практики можна знайти відповідні виключення, як наприклад, коли заходи забезпечення позову не скасовуються навіть у випадку закриття провадження, наприклад з підстав розгляду справи судом неналежної юрисдикції. І хоча вказана практика стосується цивільних правовідносин, досить часто суди господарської юрисдикції використовують її за аналогією закону, оскільки регулюються схожі процесуальні правовідносини. Як зазначено у Постанові об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду в постанові від 18 квітня 2022 року у справі № 705/4132/19: «Оскільки розгляд справи не закінчено, справу передано для продовження розгляду до суду першої інстанції, до юрисдикції якого віднесено розгляд такої справи, судові рішення по суті спору не ухвалено, то й потреба в забезпеченні позову не зникла» [2]. А тому в такій ухвалі про закриття провадження не приймається рішення про скасування заходів забезпечення за ініціативою суду, вони продовжують свою дію як мінімум до прийняття рішення по суті або зміни обставин. Отже, фактичною підставою для скасування заходів забезпечення є не просто чіткі процесуальні дії, визначені ч. 9 ст. 145 ГПК України, а саме наявність результату – вирішення спору по суті.

Отже, розуміти та враховувати вказані особливості процесуальної частини скасування забезпечення позову є вкрай важливим, оскільки наслідком скасування заходів забезпечення позову у господарському процесі є зняття всіх встановлених обмежень, розблокування доступу до грошових активів та повернення права розпорядження майном, а тому важливість такого процесуального механізму важко переоцінити, особливо для відповідача. Тільки правильне застосування цих процесуальних норм може гарантувати повноцінний захист прав сторін судового провадження.

Список використаної літератури

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 No 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n3437> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Постанова об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду в постанові від 18 квітня 2022 року у справі № 705/4132/19. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104165229> (дата звернення: 10.04.2024).